

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΗΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΜΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Med ΤΟΔΑ Ευγενία Κ. Μπέρδου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Η παρούσα μελέτη διερευνά τις προκλήσεις και τις προοπτικές της συμπερίληψης μαθητών με αναπηρία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εστιάζοντας στον θεσμό της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ) και στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ). Παρά το προοδευτικό νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα, η ενσωμάτωση των μαθητών αυτών παραμένει συχνά αποσπασματική, ιδιαίτερα σε μαθήματα κινητικής δράσης. Μέσω ποιοτικής μεθοδολογίας και τη διεξαγωγή 13 ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς ΦΑ, εκπαιδευτικούς ΠΣ και γονείς, αναδεικνύεται η πολυδιάστατη συμβολή της άθλησης στη σωματική, πνευματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του εφήβου. Τα ευρήματα καταδεικνύουν σημαντικά εμπόδια, όπως η έλλειψη εξειδικευμένης επιμόρφωσης, οι ανεπαρκείς υποδομές και η απουσία ΠΣ από το μάθημα της ΦΑ. Η μελέτη καταλήγει σε συγκεκριμένες προτάσεις για τη θεσμική θωράκιση της συμπερίληψης και την ενίσχυση της διεπιστημονικής συνεργασίας.

ABSTRACT This study investigates the challenges and prospects of including students with disabilities in secondary education, focusing on the institution of Parallel Support (PS) and Physical Education (PE). Despite the progressive legislative framework in Greece, the integration of these students often remains fragmented, especially in kinetic action subjects. Through a qualitative methodology involving 13 semi-structured interviews with PE teachers, PS educators, and parents, the multidimensional contribution of sports to the physical, intellectual, and psychosocial development of adolescents is highlighted. Findings demonstrate significant barriers, such as lack of specialized training, inadequate infrastructure, and the absence of PS from PE classes. The study concludes with specific proposals for institutionalizing inclusion and strengthening interdisciplinary collaboration.

Λέξεις-κλειδιά: Φυσική αγωγή, παράλληλη στήριξη, συμπερίληψη, ισορροπημένη ανάπτυξη, ψυχοκοινωνική εξέλιξη, ΑμεΑ.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην αρχαία ελληνική σκέψη, η ψυχή και το σώμα αποτελούσαν μια αδιάσπαστη ενότητα, με τον Πλάτωνα να ορίζει τον άνθρωπο ως «ψυχή σώματι χρωμένη». Η υγεία και η παιδεία θεωρούνταν ολοκληρωμένες μόνο όταν συνδύαζαν τη γνωστική καλλιέργεια με τη γυμναστική και τη μουσική. Στη σύγχρονη εποχή, η ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση στην εκπαίδευση καθίσταται επιτακτική, ιδιαίτερα για τους εφήβους με αναπηρία, οι οποίοι καλούνται να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους μέσα σε ένα περιβάλλον που συχνά αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ιδιαιτερότητές τους.

Η εφηβεία αποτελεί μια κρίσιμη φάση βιολογικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ωρίμανσης. Για τον έφηβο με αναπηρία, οι προκλήσεις αυτές μεγεθύνονται από το άγχος της διαφορετικότητας, τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και τις δομικές αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος. Ενώ η Παράλληλη Στήριξη έχει εδραιωθεί ως βασικό εργαλείο συμπερίληψης, η εφαρμογή της στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένει ελλιπής, με το μάθημα της Φυσικής Αγωγής να αποτελεί συχνά πεδίο περιθωριοποίησης αντί για χώρο ένταξης.

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1. Από την Ενσωμάτωση στη Συμπερίληψη

Η έννοια της «ενσωμάτωσης» παραδοσιακά υποδήλωνε την ένταξη του μαθητή στο γενικό σχολείο, απαιτώντας συχνά την «υποταγή» του στο κυρίαρχο σύνολο. Αντίθετα, η «συμπερίληψη» (Inclusive Education) ορίζεται ως μια ενεργή και συνειδητή διαδικασία που αναδιαμορφώνει το σχολικό περιβάλλον για να ανταποκριθεί στις ανάγκες όλων των μαθητών, εξαλείφοντας κάθε μορφή αποκλεισμού. Η φιλοσοφία αυτή εδράζεται στη Διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994) και στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης της Agenda 2030 του ΟΗΕ.

2.2. Ο Θεσμός της Παράλληλης Στήριξης

Η Παράλληλη Στήριξη ορίζεται ως η εξατομικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη μαθητών με αναπηρία εντός της γενικής τάξης από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής. Στόχος της είναι η ενεργή συμμετοχή του μαθητή στη μαθησιακή διαδικασία και η σταδιακή αυτονομισή του. Παρά τη θεσμοθέτησή της με τον Ν. 3699/2008, παρατηρείται μια τάση «διαμοιρασμού» των ωρών υποστήριξης σε πολλούς μαθητές ή σχολεία, γεγονός που υπονομεύει την αποτελεσματικότητά της.

2.3. Προσαρμοσμένη Φυσική Αγωγή (ΠΦΑ)

Η ΠΦΑ αποτελεί την τέχνη και την επιστήμη του σχεδιασμού προγραμμάτων άσκησης που καλύπτουν τις μοναδικές ανάγκες ατόμων με αναπηρία. Στην Ελλάδα, αν και οι σχολές Φυσικής Αγωγής παρέχουν σχετική εξειδίκευση, η εφαρμογή της στα δημόσια σχολεία προσκρούει στην έλλειψη εξοπλισμού και στην απουσία θεσμοθετημένης υποστήριξης (παράλληλη στήριξη) κατά την ώρα του μαθήματος.

2.4. Η Ταξινομία του Bloom στη Φυσική Αγωγή

Η εφαρμογή της αναθεωρημένης ταξινομίας του Bloom στη ΦΑ επιτρέπει τον σχεδιασμό ιεραρχημένων στόχων που ενισχύουν όχι μόνο τη σωματική συμμετοχή αλλά και τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη. Μέσω διαφοροποιημένων στόχων (από την απλή ανάκληση κινήσεων έως τη δημιουργία προσαρμοσμένων στρατηγικών), οι μαθητές με αναπηρία αναπτύσσουν δεξιότητες αυτορρύθμισης και κριτικής σκέψης.

3. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εξέλιξη της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα πέρασε από το ιατρικό μοντέλο του Ν. 1143/81, που διαχωρίζε τους μαθητές σε «φυσιολογικούς και μη», στο κοινωνικό

μοντέλο του Ν. 2817/2000 και του θεμελιώδους Ν. 3699/2008. Ο Ν. 3699/2008 όρισε το πλαίσιο για τις ΠΣ, τα Τμήματα Ένταξης και τα ΚΕΔΔΥ (νυν ΚΕΔΑΣΥ).

Πρόσφατα, ο Ν. 4823/2021 αναβάθμισε τον ρόλο της ΠΣ και των διεπιστημονικών ομάδων (ΕΔΥ), ενώ η χώρα εναρμονίζεται με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Αναπηρίας 2021-2030. Ωστόσο, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν μια εκρηκτική αύξηση των αιτημάτων ΠΣ (143% τα τελευταία 4 χρόνια), η οποία συχνά δεν καλύπτεται από τις αντίστοιχες προσλήψεις, οδηγώντας σε καθυστερήσεις και κενά.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα μελέτη υιοθετεί την **ποιοτική προσέγγιση**, η οποία επιτρέπει την εμβάθυνση στις υποκειμενικές εμπειρίες και αντιλήψεις των εμπλεκομένων.

- **Δείγμα:** 13 συμμετέχοντες (5 εκπαιδευτικοί ΦΑ, 4 εκπαιδευτικοί ΠΣ, 4 γονείς) από την Πελοπόννησο.
- **Εργαλείο:** Ημιδομημένη συνέντευξη με 18 ερωτήσεις που κάλυπταν τη λειτουργία της ΠΣ, τη σημασία της άθλησης και τα προβλήματα συμπερίληψης.
- **Ανάλυση:** Θεματική ανάλυση των απομαγνητοφωνημένων κειμένων και κωδικοποίηση βάσει κοινών αξόνων.
- **Δεοντολογία:** Τήρηση του GDPR, ανωνυμία και παροχή εντύπου συναίνεσης.

5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

5.1. Η Συμβολή της ΦΑ στην Ανάπτυξη

Όλοι οι συμμετέχοντες ομοφωνούν ότι η άσκηση αποτελεί «φοβερό εργαλείο κοινωνικοποίησης» και «αγωγή ψυχής».

- **Κοινωνικοποίηση:** Η άθληση επιτρέπει στον έφηβο να «ανήκει σε μια ομάδα» και να αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις.
- **Αυτοπεποίθηση:** Η επίτευξη μικρών αθλητικών στόχων βελτιώνει την αυτοεικόνα και την αυτοεκτίμηση του μαθητή.
- **Ψυχική Υγεία:** Η άσκηση «ανεβάζει τις ενδορφίνες» και μειώνει το άγχος, λειτουργώντας προληπτικά και θεραπευτικά.

5.2. Αναγκαιότητα Προσαρμοσμένης Άσκησης και ΠΣ

Η έρευνα αποκάλυψε μια κρίσιμη έλλειψη: **την απουσία ΠΣ από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής** στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

- Οι γονείς καταγγέλλουν ότι χωρίς υποστήριξη, το παιδί «είτε μπαίνει στο μάθημα είτε κόβει βόλτες στο προαύλιο».
- Οι γυμναστές δηλώνουν ότι ένας εκπαιδευτικός γενικής παιδείας δεν μπορεί να αποδώσει το μέγιστο σε παιδιά με αναπηρία χωρίς εξειδικευμένο συνάδελφο ή βιωματική επιμόρφωση.

5.3. Προβλήματα στη Συμπερίληψη

Τα εμπόδια είναι πολυεπίπεδα:

1. **Κοινωνική Περιθωριοποίηση:** Υπάρχει ακόμα «μπούλινγκ» και έλλειψη αποδοχής της διαφορετικότητας από την κοινωνία και τους συμμαθητές.
2. **Υλικοτεχνικές Ελλείψεις:** Τα σχολεία στερούνται ραμπών, προσβάσιμων τουαλετών και ειδικού εξοπλισμού (π.χ. μπάλες με ήχο, χαμηλότερες μπασκέτες).
3. **Οργανωτικές Ανεπάρκειες:** Η ΠΣ παρέχεται αποσπασματικά, με εκπαιδευτικούς που μετακινούνται διαρκώς, εμποδίζοντας τη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης.
4. **Ελλιπής Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη:** Η παρουσία ψυχολόγων (ΕΔΥ) είναι συχνά τυπική (μία ημέρα την εβδομάδα), με αποτέλεσμα να μην προλαμβάνονται κρίσεις.

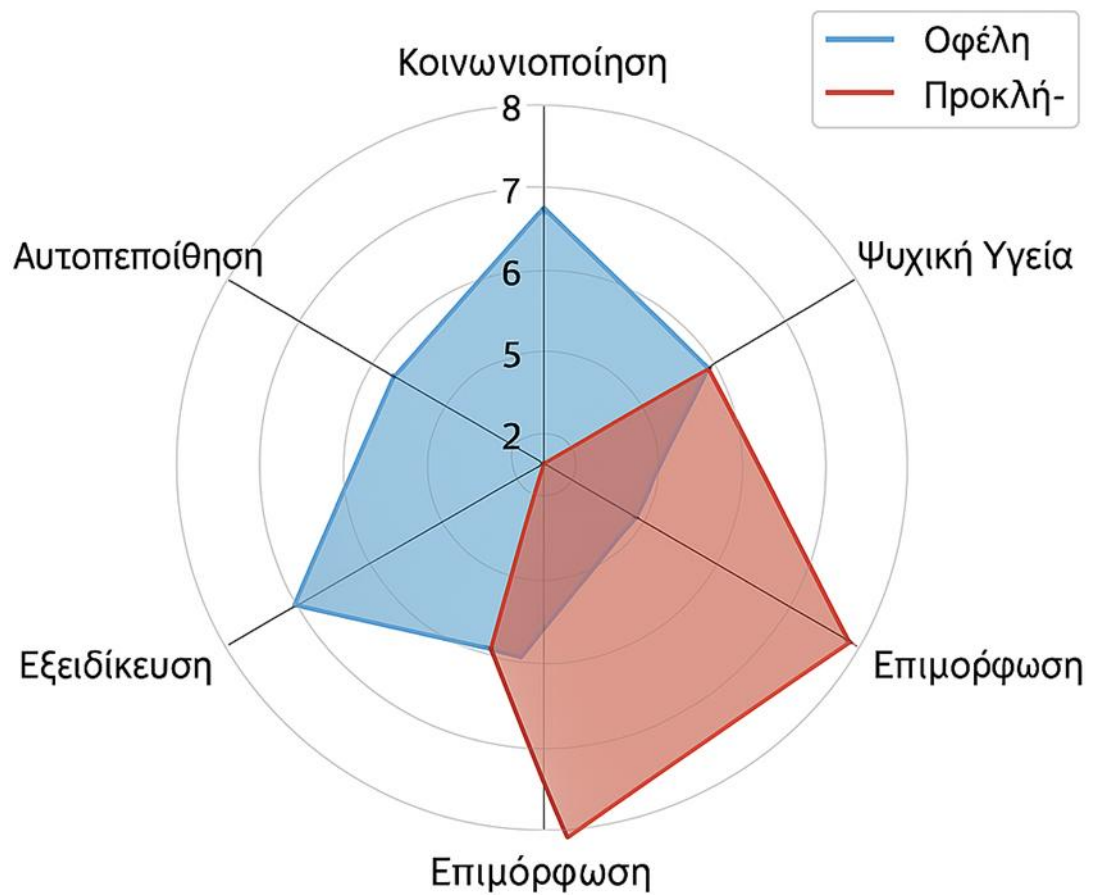
5.4. Προτάσεις για Βελτίωση

Οι συμμετέχοντες προτείνουν:

- **Θεσμοθέτηση της ΠΣ στη ΦΑ:** Επέκταση της υποστήριξης σε όλα τα μαθήματα δράσης.
- **Βιωματική Επιμόρφωση:** Υποχρεωτικά σεμινάρια με πρακτική άσκηση και όχι μόνο θεωρία.
- **Δικτύωση:** Δημιουργία δικτύου υποστήριξης εκπαιδευτικών και αποκέντρωση των συμβούλων ειδικής αγωγής.
- **Αύξηση Ωρών ΦΑ:** Επαναφορά του μαθήματος στις 3 ώρες εβδομαδιαίως για την επίτευξη εγκεφαλικών και σωματικών προσαρμογών.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΜΕΣΩ RADAR CHART

Σύγκριση διαστάσεων μέσω Radar Chart

-
- Το radar chart (ή spider chart) μας επιτρέπει να συγκρίνουμε πολλαπλές διαστάσεις δεδομένων ταυτόχρονα σε ένα κυκλικό γράφημα. Ας αναλύσουμε

τα κύρια στοιχεία του radar chart που δημιουργήθηκε βάσει των συνεντεύξεων:

- **A. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ/ΑΞΟΝΕΣ:** Στο chart υπάρχουν πέντε αξονικές διαστάσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν βασικούς τομείς που σχετίζονται με τις απόψεις και τις εμπειρίες, όπως:
 - **1. Η Κοινωνικοποίηση:** Πόσο ενισχύεται η κοινωνική αλληλεπίδραση μέσω της άθλησης.
 -
 - **2. Η Αυτοπεποίθηση:** Σε ποιο βαθμό η συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών.
 - **3. Η Ψυχική Υγεία:** Πώς η άσκηση προάγει τη διάθεση και τη ψυχική αντοχή.
 - **4. Η Εξειδίκευση:** Η ανάγκη και η σημασία της εξειδικευμένης γνώσης ή επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού.
 - **5. Η Επιμόρφωση:** Η συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση που απαιτείται για την αναβάθμιση των γνώσεων σχετικά με την υποστήριξη μαθητών με αναπηρία.
 -
- **B. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΜΑΔΩΝ:** Στο διάγραμμα έχουμε τοποθετήσει δύο σύνολα τιμών για να συγκριθούν οι δύο ομάδες:
 - **Η πρώτη ομάδα (σε μπλε)** έχει τις τιμές [8, 7, 9, 4, 3] και αντιπροσωπεύει τα Οφέλη της άθλησης, δηλαδή πώς οι μαθητές επωφελούνται μέσα από τους τομείς της κοινωνικοποίησης, της αυξημένης αυτοπεποίθησης και της ψυχικής υγείας.

- **Η δεύτερη ομάδα (σε κόκκινο)** με τιμές [4, 5, 3, 8, 9] αντιπροσωπεύει ενδεχομένως τις Προκλήσεις/Προβλήματα που υπάρχουν, όπου φαίνεται ότι οι ανάγκες σε εξειδίκευση και επιμόρφωση είναι πιο έντονες.
- **Γ. ΟΠΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ:**
 - Κάθε αξονας απλώνεται από το κέντρο (χαμηλές τιμές) προς τα έξω (υψηλές τιμές).
 - Οι τιμές κάθε ομάδας συνδέονται δημιουργώντας ένα πολύπλευρο σχήμα (ή «περιφέρεια») που γεμίζει με διαφανές χρώμα.
 - Μέσω της επικάλυψης και της σύγκρισης των δύο γεωμετρικών σχημάτων μπορούμε να διαπιστώσουμε άμεσα ποιες διαστάσεις είναι πιο «ενισχυμένες» για μία ομάδα έναντι της άλλης.
- **Δ. ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**
 - Το σχήμα των Οφελών (μπλε) δείχνει υψηλότερες τιμές στις διαστάσεις της κοινωνικοποίησης, της αυξημένης αυτοπεποίθησης και της ψυχικής υγείας, που υποδηλώνει ότι μέσω της άθλησης οι μαθητές αποκτούν σημαντικά οφέλη σε αυτούς τους τομείς.
 - Αντίθετα, το σχήμα των Προκλήσεων (κόκκινο) έχει υψηλότερες τιμές στα πεδία της εξειδίκευσης και της επιμόρφωσης, δείχνοντας ότι υπάρχει μια εντονότερη ανάγκη για εξειδικευμένο προσωπικό και συνεχή επιμόρφωση για την καλύτερη υποστήριξη των μαθητών.
 -
 - Προχωρώντας στο **τέταρτο ερευνητικό ερώτημα**, επιχειρείται η καταγραφή και ανάλυση προτάσεων για την ενίσχυση της άθλησης των μαθητών με αναπηρία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως αυτές διατυπώθηκαν από γονείς και εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής.

- *Με ποιους τρόπους θα μπορούσε να ενισχυθεί η άθληση των μαθητών με αναπηρία στα γενικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης;*
- Η απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα δεν περιορίζεται σε αποσπασματικές παρεμβάσεις, αλλά αναδεικνύει την ανάγκη για ένα συγκροτημένο, μακροπρόθεσμο και πολυεπίπεδο πλέγμα δράσεων. Οι συμμετέχοντες προτείνουν λύσεις που κινούνται σε τέσσερις βασικούς άξονες: (α) ενίσχυση της συνεργασίας, (β) συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής, (γ) μεταρρυθμίσεις στην πολιτική στήριξης και (δ) οργανωτικές και παιδαγωγικές προσαρμογές.
- Κεντρική πρόταση που αναδεικνύεται επανειλημμένα είναι η ανάγκη συστηματικής συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής, γονέων και συμβούλων. Η Κ3 τονίζει τη σημασία «της συνεργασίας πολλών ειδικοτήτων που έχουν σχέση με τη συμπερίληψη για να μπορέσουν να βοηθήσουν», ενώ ο Γ1 υπογραμμίζει πως «ο εκπαιδευτικός να συμμετέχει δίπλα στο παιδί, να ζητά από τους άλλους να δώσουν τη δυνατότητα».
- Οι ΠΣ3 και Κ2 προτείνουν τη δημιουργία ενός «δικτύου υποστήριξης εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής αγωγής», ώστε να υπάρχει ανταλλαγή καλών πρακτικών και συνεχής υποστήριξη. Η λογική αυτή ευθυγραμμίζεται με τις διεθνείς συστάσεις του OECD (2021) και της UNESCO (2020) που προωθούν την ενδοσχολική και διασχολική συνεργασία ως προϋπόθεση επιτυχούς συμπερίληψης.
- Η επιμόρφωση των γυμναστών δεν μπορεί να είναι τυπική ή αποσπασματική. Ο Γ1 προτείνει «μεγάλη, μακροχρόνια και διαρκή επιμόρφωση», ενώ ο Κ1 σημειώνει πως «η εκπαίδευση πρέπει να είναι συνεχόμενη, με θεωρία και

πράξη». Οι συμμετέχοντες ζητούν επιμόρφωση βιωματική, εντός του σχολικού πλαισίου, με έμφαση στις ανάγκες των συγκεκριμένων αναπηριών.

- Η πρόταση αυτή ενισχύεται και από τη σύγχρονη παιδαγωγική βιβλιογραφία που δίνει έμφαση στην εμπειρική μάθηση των εκπαιδευτικών (Meijer et al., 2016), με στόχο τη μετατροπή της γνώσης σε πρακτική εφαρμογή εντός της τάξης. Η ανάγκη αυτή είναι κρίσιμη στη Φυσική Αγωγή, όπου οι ανάγκες κινητικής προσαρμογής είναι άμεσα εφαρμοστέες.
- Οι συμμετέχοντες θέτουν την ανάγκη για ουσιαστικότερη εμπλοκή των συμβούλων ειδικής αγωγής. Ο Γ2 επισημαίνει πως *«δεν μπορεί ένας σύμβουλος να έχει την έδρα μακριά και πολλές σχολικές μονάδες»*, ενώ ο Κ3 αναφέρει ότι *«ο σχολικός σύμβουλος θα μπορούσε να λειτουργεί ως ομπρέλα πάνω από τους ειδικούς»*.
- Πρόκειται για μια πρόταση που στοχεύει στην αποκέντρωση του σχεδιασμού, ώστε οι εκπαιδευτικοί να έχουν τακτική υποστήριξη σε επίπεδο σχολικής μονάδας και περιφέρειας, προσεγγίζοντας ένα μοντέλο ενισχυμένης παιδαγωγικής εποπτείας.
- Η Κ1 τονίζει ότι *«η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρέπει να είναι ουσιαστική και να περιλαμβάνει αυτοαξιολόγηση»*, ενώ ο Γ2 ζητά *«πολιτική βούληση για διορισμό εξειδικευμένων»* εκπαιδευτικών. Το αίτημα αυτό συνδέεται με την ανάγκη να διαμορφωθεί ένα συνεκτικό σύστημα σχεδιασμού, προσλήψεων, αξιολόγησης και επιμόρφωσης, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του σύγχρονου συμπεριληπτικού σχολείου.
- Η αναφορά του Κ3 στην ανάγκη *«θεσμικής ενίσχυσης της συνεργασίας»* συνδέεται με την προσδοκία για μια δομική αλλαγή, όπου η ενίσχυση της

φυσικής αγωγής δεν θα εξαρτάται από την πρωτοβουλία ατομικών εκπαιδευτικών, αλλά από συστηματική, θεσμοθετημένη πολιτική.

- Ο ΠΣ3 επισημαίνει ότι *«πρέπει να διαμορφώσει [ο εκπαιδευτικός] τέτοιες συνθήκες που θα ανταποκρίνονται στην εκάστοτε αναπηρία»*, ενώ ο Κ3 προτείνει *«οι στόχοι να είναι ανάλογοι και σχετικοί με τις επιδόσεις του κάθε μαθητή ξεχωριστά»*. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία δεν είναι πολυτέλεια αλλά αναγκαιότητα, ιδίως σε ένα μάθημα με σωματική και ψυχοκινητική διάσταση όπως η φυσική αγωγή.
- Η ανάγκη για εξατομικευμένη διδασκαλία ενισχύεται από το γενικό πλαίσιο της Συμπεριληπτικής Παιδαγωγικής (Florian & Black-Hawkins, 2011), το οποίο αναγνωρίζει ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να μάθουν, εφόσον το περιβάλλον και οι πρακτικές προσαρμοστούν κατάλληλα.

Η έρευνα επιβεβαιώνει τη **διάσταση ανάμεσα στο νομοθετικό «πρέπει» και στο πρακτικό «είναι»**. Ενώ το νομικό πλαίσιο ευαγγελίζεται τη συμπερίληψη, η καθημερινή πραγματικότητα στα σχολεία δείχνει ότι οι μαθητές με αναπηρία παραμένουν «αόρατοι» σε πολλές εκφάνσεις της σχολικής ζωής.

Η αποσπασματική λειτουργία της ΠΣ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε αντίθεση με την πιο οργανωμένη πρωτοβάθμια, οφείλεται συχνά σε δημοσιονομικούς περιορισμούς που επιβάλλουν τον διαμοιρασμό των εκπαιδευτικών. Αυτό οδηγεί σε «ανισότιμη συμπερίληψη», όπου ο μαθητής υποστηρίζεται μόνο στα «γνωστικά» μαθήματα (Γλώσσα, Μαθηματικά), ενώ η Φυσική Αγωγή υποβαθμίζεται σε «δευτερεύον» μάθημα.

Η προσωπικότητα και το «φιλότιμο» του εκπαιδευτικού αναδεικνύονται σε καθοριστικούς παράγοντες, καθώς η έλλειψη δομών αναγκάζει τους γυμναστές να αυτοσχεδιάζουν (π.χ. «δένοντας σκοινί αντί για φιλέ»). Ωστόσο, η συμπερίληψη δεν μπορεί να βασίζεται στην ατομική διάθεση, αλλά απαιτεί **καθολικό σχεδιασμό** και επαρκή χρηματοδότηση.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Η ισορροπημένη ανάπτυξη του εφήβου με αναπηρία απαιτεί την αρμονική καλλιέργεια σώματος, πνεύματος και ψυχής. Η μελέτη καταλήγει στα εξής συμπεράσματα:

1. Η Φυσική Αγωγή είναι αναντικατάστατη για την κοινωνική ενδυνάμωση και την ψυχική υγεία του εφήβου.
2. Η ΠΣ πρέπει να είναι **σταθερή και συνεχιζόμενη** από την αρχή της χρονιάς και να καλύπτει και το μάθημα της ΦΑ.
3. Η συνεργασία σχολείου-οικογένειας και η διεπιστημονικότητα (γυμναστές, ψυχολόγοι, ΠΣ) είναι οι «αρμοί» που κρατούν το οικοδόμημα της συμπερίληψης.

Προτάσεις:

- **Πολιτική Βούληση:** Διορισμός εξειδικευμένων γυμναστών και ουσιαστική αξιολόγηση των προσόντων τους.
- **Προσβασιμότητα:** Υποχρεωτική αναβάθμιση των αθλητικών εγκαταστάσεων από τους Δήμους με αυστηρές προδιαγραφές ασφαλείας.
- **Ευαισθητοποίηση:** Υλοποίηση προγραμμάτων ενσυναίσθησης για τους τυπικούς μαθητές (π.χ. παραολυμπιακά αθλήματα) για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η παιδεία μας οφείλει να επιστρέψει στην ολιστική αρχαιοελληνική προσέγγιση, όπου η αρετή και η γνώση καλλιεργούνται σε απόλυτη αρμονία με τη σωματική ευεξία. Μόνο έτσι η άθληση θα πάψει να είναι πεδίο αποκλεισμού και θα καταστεί μοχλός εσωτερικής ελευθερίας και ευτυχίας για κάθε μαθητή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Berdou, E. K. (2025).** *Η σημασία της ενσωμάτωσης στο θεσμό της παράλληλης στήριξης και του μαθήματος της φυσικής αγωγής, για την ισορροπημένη ανάπτυξη του εφήβου ΑμεΑ.* Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
2. **Ainscow, M., & Sandill, A. (2010).** *Developing inclusive education systems: the role of organizational cultures and leadership.*
3. **Booth, T., & Ainscow, M. (2011).** *Index for Inclusion: developing learning and participation in schools.*
4. **Erikson, E. H. (1968).** *Identity: Youth and Crisis.*
5. **Florian, L. (2014).** *The SAGE Handbook of Special Education.*
6. **Maslow, A. H. (1943).** *A Theory of Human Motivation.*
7. **UNESCO (1994).** *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education.*
8. **UNESCO (2020).** *Global Education Monitoring Report: Inclusion and education: All means all.*
9. **Νόμος 3699/2008.** Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
10. **Νόμος 4823/2021.** Αναβάθμιση του Σχολείου, Ενδυνάμωση των Εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις.

